

Aeschylus

PERSAI

Persae

~472 m. pr. Kr.

*Iš senosios graikų kalbos vertė ir
komentarų parašė Audronė Kudulytė-Kairienė
(Išversta 2018)*

Versta iš: Aeschyli *Tragoediae*. Ed. G. Murray. Oxford: Clarendon Press, 1955

Vertimas užsakytas Dramų stalčiaus projekto ir finansuotas Lietuvos kultūros tarybos.

Veikiantys asmenys*Persų seniūnų choras**Atosa - karaliaus Darėjo našlė, Kserkso motina**Pasiuntinys**Darėjo šmėkla**Kserksas*

Veiksmas vyksta senoviniame persų mieste Susuose

Aikštė prieš rūmus

Nuošalyje matyti supiltas Darėjo kapas

Parodas***Choro vadovas***

Seniūnai esame ištikimi

Išvykusių Heladėn persų; mes –

Sargai šių auksu tviskančių namų.

Darėjo vaikas Kserksas mus visus

5 Atrinko pagal amžių prižiūrėt

Šią šalį. Bet dabar širdies gelmėj

Jau turime negerą nuojautą,

Nežinome, ar į namus parvyks

Karalius mūsų, ar kartu sugrįš
 10 Ir auksu tviskanti jo kariauna.
 Visa galybė Azijos yra
 Dabar išvykusi, tačiau žinių
 Iš jos visai negauname ir joks
 Pasiuntinys iš jos ar raitelis
 15 Neapsilanko persų miestuose.
 Kariai Akbatanus, taip pat Susus,
 Tvirtovę šitą seną Kisijos,
 Palikę iškeliavo, ir vieni
 Žirgais, kiti laivais, tretį pėsti
 20 Išvyko. Vadovavo jiems tada
 Vadai Amistras, Artafernas, ir
 Astaspas, Megabatas – buvo jie
 Visi šlovingi persų karžygiai,
 Karaliaus mūsų didžiojo tarnai,
 25 Vadai labai gausios kariuomenės,
 Geri šauliai ir puikūs raiteliai,
 Tikrai grėsmingos išvaizdos, visi
 Bebaimiai ir ryžtingi mūsųje.
 Tai Artembaras, raitelis puikus
 30 Masistras ir labai taiklus šaulys
 Imajas, Farandakas, su žirgais
 Sostanas. Pasiuntė kitus našus
 Didysis Nilas: Susiskaną ir

Pegastagoną, egiptietiškos
 35 Kilmės, karalių Memfio šventojo.
 Galingasis Arsamas buvo ten,
 Arijomardas, karaliaujantis
 Senoviniuose Tebuose, ir daug
 40 Irkluotojų pelkėtam vandeny.
 Už jų ir lidai, mėgstą prabangą.
 Žemyne valdo jie visas tautas.
 Karaliai – Metrogatas ir narsus
 Arktėjas – vadovauja lidams tiems.
 45 O Sardžių miestas, aukso kupinas,
 Pasiunčia daug karių, susėdusių
 Į karo vežimus, ir dvikinkius,
 Ir trikinkius. Į juos baisu žiūrėt.
 Kariai iš švento Tmolo sako, kad
 50 Heladei jungą jie uždėsia. Tai
 Mardonas ir Taribis, mėtantys
 Strėles, ir misai, ietis svaidentys.
 O Babilonas, auksu tviskantis,
 Karius visokius siunčia – turinčius
 55 Laivus ir mokačius paleist strėles.
 Iš Azijos visos pulkai, kardais
 Ginkluoti, iškilmingai lydi juos
 Karaliaus palyda. Žygiuoja ten
 Geriausias vyrų žiedas, surinktas

60 Iš Azijos visų sričių. Liūdnai
 Dejuoja juos auginus Azija.
 Karių tėvai ir žmonos nuolatos
 Dienas skaičiuoja, baimę jausdami,
 Nes juos prailgęs laikas gąsdina.

Strofa I

Choras

65 Jau griauianti miestus karaliaus kariauna
 Į kitą krantą perėjo, įsiveržė
 Kaimyninën šalin; surišusi
 Laivus lynais, ji įveikė
 70 Atamantidės Helės sąsiaurį
 Ir tartum jungą tvirtą tiltą
 Ant jūros sprando užmetė.

Antistrofa I

Choras

Karingasis karalius Azijos, kurioj
 75 Gyventojų daugybė, savo puikiąją
 Kariuomenę nukreipia dviem keliais –
 Per jūrą ir per sausumą,
 Pasitikėdamas griežtais vadais.
 Jis panašus į dievą, kilęs
 80 Iš auksakilmės giminės.

Strofa II***Choras***

Jo akys kaip nuožmaus
 Drakono blausiai žvelgia,
 Jis veda daug karių ir daug jūreivių;
 Vežiman sirų atsisėdęs, priekin veržiasi.
 85 Prieš ietimi garsėjančius karius
 Jis veda lankininkus.

Antistrofa II***Choras***

Negali joks žmogus
 Atremt puolimą vyrų,
 Kaip jokios stiprios užtvaros negali
 90 Sutramdyti galingų, jūroj kilusių bangų.
 Taip Persijos karių ir jos žmonių
 Negalima atmušti.

Strofa III***Choras***

Likimas toks dievų valia
 95 Paskirtas persams nuo senų laikų:
 Kariauti bokštagnianančius karus,
 Tarp raitelių sukelt kovas

Ir sumaištį,
 Užimt ir sunaikint miestus.

Antistrofa III

Choras

100 Išmoko žmonės drąsiai žvelgt
 Į vėjų gūsių šiaušiamos, plačios
 Putotos jūros tolimas šventas,
 Pasitikėt laivavirvėm,
 Įrenginiais,
 105 Kurie per jūrą perkelia.

Choras

Koks mirtingasis galėtų
 Dieviškos klastos išvengt?
 Kas greitosiom savo kojom
 Pajėgus nuo jos pabėgt?
 110 Malonioji beprotystė,
 Žmogui įsiteikdama,
 Greit jį atveda į pinkles,
 Iš kurių išsivaduo
 Niekas nebepajėgus.

Strofa IV

Choras

115 Todėl mana širdis liūdna
 Ir išsigandus, kad riksmų
 „Vaje, o Persijos kariuomene!“
 Didysis Susų miestas,
 Žmonių netekęs, neišgirstų.

Antistrofa IV

Choras

120 Ir miestas kisijų jau ims
 Jiems atitart „Vaje, vaje!“
 Didžiuliai moterų būriai pradės
 Dejonę šią kartoti
 125 Ir drabužius puikius draskyti!

Strofa V

Choras

 Visi – pėstieji ir raiti,
 Savus miestus palikę,
 Lyg bičių spiečius sekė
 Paskui kariaunos vadą.
 130 Ir tiltu, pastatytu
 Per sąsiaurį, nuėjo
 Visi į kitą krantą.

Antistrofa V

Choras

Vestuvių patalai drėgni
 Nuo ašarų upelių,
 135 Kuriuos pralieja persės,
 Kai tyliai graudžiai verkia,
 Nes ilgis savo vyrų,
 Kurie į karą veržės
 Ir vienas jas paliko.

Pirmasis epeisodijas***Choro vadovas***

140 Na, persai, atsisėskime
 Prie šių senųjų rūmų
 Ir atidžiai aptarkime –
 Nes reikia šitai padaryt –
 Kaip einasi karaliui mūsų
 145 Darėjo sūnui Kserksui
 [Jų giminė mes esame].
 Kas nugali dabar kare –
 Ar įtempta strėlė,
 Ar ietis paleista aštri.

Pasirodo tarnaičių lydima Atosa

150 Bet štai lyg dieviškų akių šviesa
 Karaliaus motina čia atskuba,
 Manoji karalienė, prieš kurią
 Aš suklumpu... Reikėtų mums visiems
 Pasveikinimo žodį jai išstart...

Choro vadovas

155 O viršiausioji valdove plačiajuosčių persių, tu
 Kserkso motina, Darėjo žmona, būk sveika! Esi
 Persų dievo sutuoktinė, persų dievą pagimdei,
 Jei tiktai sėkmė senoji neapleido mūs karių.

Atosa

 Ateinu, palikus savo rūmus, auksu išpuoštus,
 160 Mūsų menę, kur miegojom su Darėju mes abu.
 Mano širdį baisiai spaudžia nerimas. Aš jums, draugai,
 Nuoširdžiai prisipažinsiu, kad dabar labai bijau,
 Jog didžiulis turtas gali dulkėmis paverst, sutrypt
 Kojomis Darėjo laimę, gautą padedant dievams.
 165 Neapsakoma dvejonė kirba mano širdyje:
 Jei nėra žmonių, neverta garbint turtų didelių.
 Bet neturtėliai, nors stiprūs, pasilieka be šlovės.
 Turto turim daug, bet baimė mano akyse matyt,
 Nes namų akis, galvoju, – šeimininkas namuose.
 170 Reikalams taip susiklosčius, patarimo aš prašau.
 Jūs, seni, ištikimieji persai, man patarkite,

Jūsų patarimai būna visada labai geri.

Choro vadovas

Šitos žemės karaliene, tu dabar tikrai žinok:

Žodžiais ar veiksmais prašyti mūsų nereikės ilgai ,

175 Nes kreipies į mus – į savo patarėjus prielankius.

Atosa

Mane dažnai sapnai aplanko nuo tada,

Kai mano vaikas pasiuntė kariuomenę

Jonėnų žemėn, ją norėdamas užimt.

Bet ligi šiolei sapno šitokio aiškaus

180 Kaip vakar naktį nemačiau. Jis buvo toks:

Prisisapnavo man dvi puošnios moterys –

Viena jų apsirengus persišku peplu,

Kita dorėnų drabužiu iškilo prieš akis.

Abi pranoko moteris kitas ūgiu

185 Ir nuostabiu grožiu. Jos buvo seserys.

Bet vienai buvo lemta nuolatos gyvent

Heladėje, o kitai – barbarų šaly.

Man pasirodė, kad abi tarpusavy

Susikivirčijo. Išgirdęs tai, sūnus

190 Mėgino nuraminti šitas moteris,

Abi įkinkė į vežimą, pakinktus

Uždėjo joms ant sprando. Džiaugėsi viena

Šiuo apdaru, sukando žąslus paklusniai.

Antroji muistės, rankom draskė kamanas

- 195 Ir, iš vadelių išsilaisvinus jėga,
 Per pusę jungą perplėšė. Tada sūnus
 Ant žemės iš vežimo iškrenta. Šalia
 Darėjas stovi liūdnas. Kai tik Kserksas jį
 Pamato, pradeda ant kūno drabužius
 200 Draskyti. Tokį sapną šiąnakt aš mačiau.
 Vos atsibudus nusiploviau tuoj rankas
 Švariu šaltinio vandeniui ir pasukau
 Prie aukuro, norėdama aukas aukot,
 Kaip įprasta, dievams, gynėjams nuo bėdų.
 205 Tačiau staiga regiu link Foibo aukuro
 Erelį skrendantį. Iš baimės aš, draugai,
 Sustingau. O paskui išvydau vanagą –
 Sparnus išskleidęs puola jis, nagus
 Suleidžia į erelio galvą. Šis susigūžia
 210 Ir pasiduoda. Buvo man kraupu žiūrėt,
 O jums klausyt. Žinokit, jei sūnus laimės,
 Garsus pasidarys, o jei jis pralaimės –
 Tai prieš valstybę jo kaltės nebus,
 Palikęs gyvas, žemę šią toliau valdys.

Choro vadovas

- 215 Motina, tavęs nenorim kalbomis per daug baugint
 Ar padrašinti. Jei kokį blogą ženklą pamatei,
 Kreipkis į dievus nuėjus, jų malonės paprašyk,
 Kad vaikams taviems, tau pačiai, ir valstybei, ir draugams

Viskas baigtusi laimingai. O paskui nuliet aukas
 220 Reikia antrą kartą Žemei ir numirusiems. Maldauk
 Tu Darėjo, savo vyro. Jį juk naktį sapnavai.
 Lai iš požemio į šviesą tau ir sūnui jis pasiųs
 Tai, kas gera, o kas bloga, lai po žemėmis paslėps.
 Įžvalgiai mąstau ir šitaip draugiškai tau patariu.
 225 Manome – tau viskas puikiai ir sėkmingai pasibaigs.

Atosa

Tu pirmasis mano sapną aiškinti pamėginai.
 Palankiai jį mano sūnui ir namams paaiškinai.
 Lai įvyksta tai, kas gera! O dievams ir mirusiems,
 Esantiems dabar po žemėm, viską paaukosime,
 230 Kaip sakai. Tačiau pirmiausia aš, bičiuliai, sužinot
 Noriu štai ką – kur Atėnai, kurioje jie šalyje?

Choro vadovas

Vakaruos, toli, kur leidžias saulės dievas Helijas.

Atosa

Ir kodėl manasis vaikas trokšta miestą šį užimt?

Choro vadovas

Kad visa Heladė būtų jam, karaliui, pavaldi.

Atosa

235 Tai neįau jie turi tokią didelę kariuomenę?

Choro vadovas

Medams daug bėdų pridarė jų didžiulė kariauna.

Atosa

O be šito, ką jie turi? Gal daug turto namuose?

Choro vadovas

Turi jie sidabro gyslą žemėj – lobį didelį.

Atosa

Ar kariai jų moka laidyt rankom iš lankų strėles?

Choro vadovas

240 Ne, nemoka. Jų kareiviai turi ietis ir skydus.

Atosa

Kas kareivių šeimininkas? Kam priklauso tie kariai?

Choro vadovas

Niekam nepriklauso, niekam. Jų kareiviai – ne vergai.

Atosa

Kaipgi jų kariai galėtų priešų antpuolį atremt?

Choro vadovas

Kaip jie atrėmė Darėjo didelę kariuomenę.

Atosa

245 Šitie žodžiai skaudžiai žeidžia tėvus tų, kurie kare.

Choro vadovas

Man atrodo, kad teisybę visą sužinosi greit.

Štai pasiuntinys čia persų atskuba. Jis pasakys

Aiškią žinią. Blogą? Gerą? Reikia mums jos išklausyt.

Ateina pasiuntinys

Pasiuntinys

O miestai Azijos visos! O Persijos

250 Šalie! O tu, didžiulių turtų prieglobsti!
 Vienu smūgiu gerovė mūsų sugriauta,
 Ir visas persų žiedas žuvo parblokštas!
 Vaje! Sunku pradžioj apie nelaimės skelbt,
 Bet reikia visą bėdą, persai, apsakyt:
 255 Pražuvo barbarų visa kariuomenė.

Strofa I

Choras

Baisi baisi nauja žinia,
 Labai skaudi! Aiman, o persai, verkite,
 Išgirdę šią nelaimę!

Pasiuntinys

260 Yra įvykę visa tai, kaip pasakiau.
 Ir pats aš netikėtai gyvas sugrižau.

Antistrofa II

Choras

Gyvenimas per ilgas mums,
 Senoliams, pasirodė, kai išgirdome
 265 Nelaimę šią nelauktą.

Pasiuntinys

Tenai buvau. Ne iš kitų kalbų, bet pats

Papasakosiu, kaip įvyko ši bėda.

Strofa II

Choras

O varge! Ak! Vaje! Be reikalo

Tokia daugybė įvairių strėlių

270 Iš Azijos pakilo – ak, vaje! –

Keliaut Heladės priešiškon šalin!

Pasiuntinys

Visa pakrantė Salamino ir šalia

Jo esantys krantai lavonais užversti.

Antistrofa II

Choras

Vaje, vaje! Tu pasakoji mums,

275 Kad ten brangių bičiulių palaikai

Sumirkusiais drabužiais vandeny

Nešiojami ir blaškomi bangų.

Pasiuntinys

Mums strėlės nepadėjo: kariauna visa

Pražuvo, įveikta laivyno antpuolio!

Strofa III

Choras

280 Liūdnu balsu dejuokit
 Ir gailiai verkit persams,
 Nes jiems jau viskas žlugo.
 Kariuomenė jų žuvo!

Pasiuntinys

Koks Salamino vardas neapkenčiamas!
 285 Atėnus prisiminięs, pradėdu dejuot!

Antistrofa III***Choras***

Atėnai baisūs priešams
 Net prisimint! Kiek persių
 Vaikų savų neteko,
 Prarado savo vyrus!

Atosa

290 Tyliu seniai aš, nelaiminga, pritrenkta
 Bėdos, tokios didžiulės, kad net apsakyt
 Jos dydžio žodžiais negaliu. Bet būtina
 Žmonėms iškęsti negandas, kurias dievai
 Jiems davė. Tu nurimki, nedejuodamas
 295 Papasakoki, kaip įvyko ši bėda.
 Kas dar nemiręs ir kurį vadovą mes

Apverksim? Kas gi iš aukščiausiosios valdžios
Ten žuvo ir paliko būrį be vadų?

Pasiuntinys

Pats Kserkas liko gyvas, regi šviesą jis.

Atosa

300 Taviעי žodžiai – tai skaiści šviesa maniems
Namams ir po juodos nakties balta diena!

Pasiuntinys

Jau Artebaras, vedęs dešimt tūkstančių
Žirgų, pakrantėje Sileno parblokštas.

Dadakas, vadovavęs tūkstančiui karių,
305 Iškrito pats iš laivo, ieties persmeigtas.

Drąsusis Telagonas, gimęs Baktrijoje,
Tarp jūrų saloje Ajanto ilsisi.

Lilajas ir Arsemas, ir Argestas – šie

Visi maitinančioje balandžius saloj,

310 Nukritę ant kietų uolynų, numirė.

O egiptiečiai, augę Nilo aukštupy,

Arktėjas ir Adeujas, ir Farnuchas – trys

Iš vieno laivo krisdami, užsimušė.

Matalas (jis iš Chrisės), dešimt tūkstančių

315 Kareivių ir tris tūkstančius juodų žirgų

Į mūšį vedęs, žuvo. Jo vešli barzda

Raudoniu nusidažė, tartum purpuru.

Taip pat arabas Magas ir iš Baktrijos

- Artabas žemėje atsigulė kietoj.
- 320 Amistris, Amfistrėjas, ietimi skaudžia
 Mojuojantis, drąsus Arijomardas (jį
 Apverkia Sardėse), taip pat iš Misijos
 Seisamas ir Taribis, gimęs Lirnoje
 Gražuolis, vadovaujantis penkis kartus
- 325 Po penkiasdešimtį laivų, negyvas jau.
 Sinesijas, pirmasis tarp drąsių žmonių,
 Kilikų vadas, priešams vienas keldavęs
 Didžiausius rūpesčius, garbingai atgulė.
 Štai kiek aš karvedžių išvardijau.
- 330 Nelaimių daug, bet paminėjau tik kelias.

Atosa

- O varge! Aš žinias blogiausias išgirdau!
 Ir persams gėda, ir raudojimo mažai!
 Bet pasakok toliau ir štai ką pasakyk –
 Nejau turėjo priešai šitiek daug laivų,
 335 Kad ryžosi kovoj su persų kariauna
 Pradėti jūrų mūšį ir užpult laivus?

Pasiuntinys

- Gerai žinoki, kad laivynas barbarų
 Didesnis buvo, nes helėnai atsiuntė
 Į mūšį tris šimtus laivų ir dešimtį
 340 Laivų rinktinių. Kaip pati gerai žinai,
 Ten dalyvavo Kserkso tūkstantis laivų,

Turėjo jis laivų greitųjų du šimtus
 Ir dar septynis. Šitoks buvo santykis.
 Nejau manai, kad mes galėjom pralaimėt?
 345 Bet kažkokia dievybė pakenkė kariams,
 Pasvėrė ant svarstyklių sėkmę negerai.
 Paladės deivės miestas saugomas dievų.

Atosa

Nejau Atėnai iki šiol nesugriauti?

Pasiuntinys

Jų žmonės – tai geriausia miesto apsauga.

Atosa

350 Kaip kilo šitas jūrų mūšis, pasakyk.
 Kas jį pradėjo: ar helėnai, ar sūnus,
 Besipuikuodamas laivyno didumu?

Pasiuntinys

Pradėjo, o valdove, bėdą šią kažkoks
 Piktadarys arba dievybė nelemta.
 355 Iš atėniečių priešiškos kariuomenės
 Helėnas atskubėjęs Kserksui tarė taip:
 „Kai tik ateis juoda naktis ir kai sutems,
 Helėnai nebelauks, bet, šokę į laivus,
 Vieni vienur, kiti kitur slapčia pasprukt
 360 Mėgins, kad savo gyvastį išgelbėtų.“
 Išklausęs šitų žodžių Kserksas nei klastos
 Helėno, nei dievų pavydo nejautė,

Laivų vadams tuoj paskelbė įsakymą:
 Kai saulė liausis šildyt žemę spinduliais
 365 Ir kai dangaus platybės užvaldys tamsa,
 Laivyną visą išrikiuot trimis eilėm.
 Vieniems Ajanto salą paliepė apsupt,
 Kitiems – apsaugot įplauką ir jūroje
 Kelius. O jei helėnai sugebės išvengt
 370 Žiaurios mirties ir slapčiomis laivu pabėgt,
 Tada turės visi tarnai galvų netekt.
 Kalbėjo jis, nudžiugęs savo širdyje,
 Nes nežinojo, kas jam nulemta dievų.
 Paskui kareiviai jo tvarkingai, paklusniai
 375 Gaminos vakarienę, o irklotojai
 Įstatė irklus laivuose į įkabas.
 Kai tik užgeso saulės spinduliai, naktis
 Atėjo, ir kiekvienas, irklą valdantis
 Ar ginklą laikantis, įlipo į laivus.
 380 Laivai vieni kitiems tuoj davė ženklą plaukt
 Išsirikiavę, kaip stovėjo, eilėmis.
 Tą visą naktį plaukdami laivų vadai
 Nurodinėjo įgulai, ką jai daryt.
 Naktis praėjo, bet helėnų kariauna
 385 Taip ir nebandė niekur slapčiomis pasprukt.
 Tačiau, kai nešama baltų žirgų diena
 Užliejo visą žemę savo spinduliais,

Helėnų pusėje pradėjo sklist garsai
 Tarytumei giesmė, ir aidas jos stiprus
 390 Skambėjo atsimušęs į salos uolas.
 Pagavo baimė barbarus, kad jų viltis
 Neišsipildė. Nebandydami pasprukt
 Helėnai ėmėsi giedoti šventąjį
 Pajaną ir į mūšį drąsiai veržėsi.
 395 Trimito gausmas kovai uždegė visus
 Helėnus. Gavę ženklą, jie sutartinai
 Irklavo, plakė jūros vandenį sūrius.
 Greit buvo galima helėnus įžiūrėt.
 Jų priekyje skubėjo sparnas dešinys,
 400 Gražiai išsirikiavęs, o jam iš paskos
 Laivynas visas traukė. Tuo pačiu metu
 Girdėjosi šūksmai: „Helėnų sūnūs, jūs
 Išlaisvinkit tėvynę, išvaduokite
 Ir žmonas, ir vaikus, ir šventyklas dievų,
 405 Ir protėvių kapus! Už viską ši kova!“
 Mes savo ruožtu ėmėm persiškai klegėt.
 Nebuvo laiko delst. Greit laivas nosimi,
 Variu apkalta, rėžėsi kitan laivan.
 Pradėjęs pult helėnų laivas trenkėsi
 410 Į finikiečių laivo galą. Tuoju vadai
 Savus laivus pasuko į kitus laivus.
 Puolimą persai iš pradžių atlaikė, bet,

Kai susigrūdo siaurame užuteky
 Laivų daugybė, niekas niekam jau padėt
 415 Nebegalėjo. Apkalti variu laivų
 Pirmagaliai suknežino savus laivus
 Ir žudė jų irkluotojus. Kai mus ratu
 Helėnai puldami apsupo, tuoj skandint
 Laivus pradėjo, nesimatė ten vandens,
 420 Tik plaukiojo skeveldros, nuolaužos laivų
 Ir mirusiųjų kūnai. Uolos ir krantai
 Pilni jų buvo. Traukės padrikai laivai,
 Kiek jų iš barbarų laivyno liko, bet
 Juos, lyg žvejai tunus arba kitas žuvis
 425 Helėnai daužė nuolaužom laivų, lentom,
 Kapojo irklais. Aimanos su raudomis
 Girdėjosi platybėj jūros, kol juoda
 Naktis aptraukė šitą vaizdą sutemom.
 Tiek daug nelaimių buvo, kad jas apsakyt
 430 Tau negalėčiau net per dešimtį dienų!
 Gerai žinoki štai ką – niekada anksčiau
 Per vieną dieną nepražuvo tiek žmonių!

Atosa

Vaje! Didžiulė jūra negandų tikrų
 Ant persų išsiliejo ir ant barbarų!

Pasiuntinys

435 Žinok, nė pusės tau bėdų nepasakiau.

Jiems teko iškentėti šitiek daug kančių –
 Jos dvigubai sunkesnės už nelaimes šias.

Atosa

Kokia nelaimė dar didesnė gali būt?
 Sakyk, kokia bėda dar mūs kariuomenę
 440 Ištiko ir sukėlė dar daugiau kančių?

Pasiuntinys

Kiek buvo persų pačiame žydėjime,
 Pačių drąsiausiųjų, kilmingos giminės,
 Ištikimų valdovui, jie visi tada
 Tenai pražuvo negarbiausia mirtimi.

Atosa

445 Kokia aš vargšė! Ak, nelaimė, o draugai!
 Man pasakyk, kokia mirtis ištiko juos.

Pasiuntinys

Prieš Salaminą stūkso vos įžiūrima
 Sala, nepatogi laivams. Tiktai šokius
 Pamėgęs Panas lankos jos pakrantėje.
 450 Į ją pasiunčia Kserksas savo kareivius,
 Kad, jei helėnai iš sudužusių laivų
 Salelėj gelbėtus, juos nugalabytų,
 Taip pat padėtų bėgt iš sąsiaurio draugams.
 Bet Kserksas negerai numatė ateitį.
 455 Kai dievas davė jūrų mūšy pergalę
 Helėnams, šie tą pačią dieną iš laivų

Iššoko, užsidėję varinius šarvus,
 Apsupo visą salą. Kserkso pasiūsti
 Kariai sutriko, nežinojo, kur pasukt.
 460 Daug mūsų buvo užmušti akmenimis
 Ir žuvo nuo strėlių, iš lanko paleistų.
 Galiausiai priešai, puldami visi kartu,
 Pradėjo mušti nelaiminguosius, kapot
 Jų kūnus, kol visų gyvybę atėmė.
 465 Raudėjo Kserksas, pražūtį regėdamas.
 Sėdėjo jis pajūry ant aukštos kalvos,
 Iš kur jam matėsi visa kariuomenė.
 Pravirkęs, plėšydamas savo drabužius,
 Jis liepė pėstininkams pasitraukti ir
 470 Tuo pat pradėjo bėgt. Prie paminėtųjų
 Bėdų štai dar viena apverktina bėda.

Atosa

Nekenčiama dievybe, kaip aptemdei tu
 Mums, persams, protą! Koks kartus sūnaus
 Sumanymas Atėnų miestui keršyti!
 475 Ar nepakanka žuvusių Maratone?
 Sūnus tikėjosi atkeršyti už juos,
 Tačiau pats užsitraukė šitiek daug bėdų.
 Sakyk, kur palikai išvengusius žūties
 Laivus? Ar aiškiai man gali nurodyti?

Pasiuntinys

- 480 Išlikusių laivų vadai paskubomis
 Ir padrikai, kur pūtė vėjas, traukėsi.
 Bojotų žemėj žuvo likus kariauna.
 Vieni susirgo, atsigėrę iš gyvos
 Versmės, kiti gi neatlaikę nuovargio...
-
- 485 Keliavom į Fokidę ir pasiekėme
 Doridę, Malijo didžiulę įlanką,
 Ten, kur Sperchėjas neša vandenį laukams.
 Paskui achajų slėnin nukeliavome
 Ir į Tesalijos miestus. Ten daug karių
- 490 Pražudė troškulys ir badas (teko juos
 Abu patirt). Paskui Magnesijos kraštan
 Ir makedonų žemėn mes atvykome.
 Per Aksiją, per nendrėmis apaugusią
 Pelkėtą Bolbę, per Pangajo kalną mes
- 495 Atėjom į edonų žemę. Šaltį nelauktai
 Tą naktį dievas pasiuntė ir padengė
 Ledu Strimoną šventą. Tas, kuris anksčiau
 Negarbino dievų, dabar maldaudamas
 Sukniubęs šaukėsi ir žemės, ir dangaus.
- 500 Kuomet kareiviai pabaigė maldas dievams,
 Ledu aptrauktą upę bandė pereiti.
 Kuris iš mūsų upę perėjo anksčiau

Negu diena išaušo, išsigelbėjo.
 Mat saulės ratas savo spinduliais karštais
 505 Ištirpdė visą ledą upės vidury.
 Pradėjo persai griūti, virsti ant kitų.
 Laimingas tas, kuris greičiausiai numirė.
 O tie, kuriems pasisekė iš ten ištrūkt,
 Daug iškentėjo, eidami per Trakiją.
 510 Dabar sugrįžta išsigelbėję keli
 Prie švento židinio. Lai persų miestas verks,
 Praradęs tiek gražios šalies jaunuomenės.
 Teisybė, ką sakau. Tačiau praleidau daug
 Bėdų, kurias mums, persams, dievas pasiuntė.

Choro vadovas

515 Nekenčiama dievybe, tu juk visiškai
 Sumindei kojom visą persų giminę!

Atosa

Aš nelaiminga dėl pražuvusių karių!
 O šios nakties sapnai suprantami,
 Kaip aiškiai man apie nelaimę pranešėt!

Kreipdamasi į chorą

520 Ir kaip klaidingai sapną man paaiškinot!
 Tačiau, kaip jūs kalbėdami nurodėte,
 Pirmiausia aš norėčiau pasimelst dievams.
 Paskui išeisiu iš namų paėmusi
 Aukas aukoti žemei ir numirusiems.

525 Žinau, kad kas įvyko, to jau nepakeist,
 Bet ateity gal kas geresnio atsitiks.
 Kai reikalai dabar tokie, patikimiems
 Draugams privalot jūs patikimai patart.
 Ir jeigu mano vaikas grįš anksčiau nei aš,
 530 Jį nuraminkit, palydėkit į namus,
 Kad ne pridėtų prie senų bėdų naujos.

Atosa išeina į rūmus

Pirmasis stasimas

Choro vadovas

Dzeuse valdove, pražudęs
 Tokią didžiulę kariauną
 Baisiai išpuikusių persų,
 Sielvarto tamsą užliejai
 535 Ant Susų ir ant Ekbatanų.
 Daug moteriškių, daug persių
 Rankom švelniosiomis drasko
 Savo skraistes ir drėkina
 Ašarom savo krūtinę,
 540 Rauda jos, įveiktos skausmo.
 Gailiai vaitodamos persės
 Ilgis jaunų savo vyrų,
 Minkšto vestuvinio guolio,

Džiaugsmo mielosios jaunystės
 545 Ir nesustodamos verkia.
 Tenka ir man apgailėti
 Žuvusių liūdną likimą.

Strofa I

Choras

Dabar dejuoja Azijos
 Šalis, netekusi žmonių:
 550 „Tai Kserksas juos ten vedės, ak!
 Tai Kserksas juos pražudė, ai!
 Tai Kserksas
 Neapgalvotai surengė
 Laivynui jūrų mūšį.
 Kodėl Darėjas, būdamas
 555 Vadovas lankininkų,
 Karalius mielas Susų miesto,
 Nelaimių nepatyrė?”

Antistrofa I

Choras

Būrius pėsčiųjų ir pulkus
 Jūreivių vežėsi greiti
 560 Laivai jų tamsiasnapiai, ak!
 Laivai tenai pražuvo, ai!

Laivai tie

Nuo pražūtingų antpuolių

Ir nuo jonėnų rankų.

Girdėjome: karalius pats

565 Iš ten pabėgo greitai

Per Trakijos laukus lygiuosius,

Per jos kelius siaubingus.

Strofa II

Choras

Prieš laiką jie pražuvę... Ai!

Likimo įveikti... Vaje!

570 Ir prie uolų Kichrėjo... Ak!

Sumindžioti... Vaituok ir griežk

Dantim, ir savo dejones

Išrėk lig debesų!... Vaje!

Užtrauki širdį draskančią,

575 Graudingą garsią giesmę!

Antistrofa II

Choras

Jų kūnus blaško bangos... Ai!

Ir jūros nebyliai vaikai... Vaje!

Jų kūnus plėšo, drasko... Ak!

Namus, apleistus, be žmonių,

580 Tėvus, netekusius vaikų,
 Kankina liūdesys ... Vaje!
 Seneliai sielvartaudami
 Suvokia visą skausmą.

Strofa III

Choras

Azijos žemėj daugiau
 585 Persų valdžios nebėra.
 Duokles valdovams sunešt
 Žmonės nėra verčiami.
 Jiems nebereikia bijot,
 Kniūpsčiomis pulti žemyn.
 590 Žlugo karaliaus galia!

Antistrofa III

Choras

Jau nebereikia žmonėms
 Tramdyt liežuvio. Laisva
 Liaudis jau kalba laisvai –
 Jungas nebeslegia jos!
 595 O kruvina, apsupta
 Jūros Ajanto sala
 Priglaudė persų karius.

Antrasis epeisodijas

Iš rūmų išeina Atosa. Ją lydi tarnaitės, nešančios aukas

Atosa

Kuris žmogus, bičiuliai, kentė negandas,
 Tas žino: kai užvirsta ant mirtingųjų
 600 Kalnai nelaimių, viskas kelia baimę jiems.
 O jei likimas palankus, tai tikimės,
 Kad tas pats vėjas sėkmę visada mums neš.
 Dabar man viskas baisią baimę sukelia –
 Atrodo viskas priešiška dievams. Rauda,
 605 Ne pergalės daina vis skamba ausyse.
 Tai taip nelaimės mano širdį prislėgė.
 Ne vežimu ir be ankstesnės prabangos
 Iš rūmų šiuo keliu atgal aš sugrįžau,
 Kad tėvą savojo sūnaus pagarbinčiau.
 610 Nešu aš jam aukas, paskirtas mirusiems.
 Nešu jam baltą karvės pieną ir skaidraus
 Medaus lašelį – darbą triūsiančių žieduos
 Bitelių, iš tyros versmės vandens nešu
 Ir iš laukinės motinos, iš vynuogės
 615 Senosios, sultis – gėrimą neatmieštą.
 Nešu ir visada vešliai žaliuojančio
 Alyvmedžio kvapnius vaisius, žiedų pynes –

Tuos žemės, viską užauginančios, vaikus.
 Bičiuliai, kai aukosiu mirusiems aukas,
 620 Užtraukit giesmę ir čionai pakvieskite
 Darėjo vėlę. Aš nuliesiu tuo metu
 Aukas ant žemės, skirtas požemio dievams.

Choro vadovas

O karaliene, o valdove persų,
 Pasiųsk aukas į požemių valdas!
 625 O mes giesmėm maldausime,
 Kad palydovai mirusių
 Mums gailestingi būtų po žeme!
 O jūs, dievai šventieji požemio valdų!
 O mirusių karaliau, Gaja, Hermi, jūs
 630 Iš gilumos į šviesą vėlę siųskite!
 Nes jei kas žino, kaip nelaimės atitraukt, –
 Jis, vienas iš žmonių, tai gali pasakyt.

Antrasis stasimas

Strofa I

Choras

O ar palaimintajam ir lygiam dievams
 Karaliui aiški barbariška ši
 635 Rauda manoji,
 Visokie skundai – graudūs ir liūdni?

Ar baisią gėlą man

Tiesiog rėkte išrėkt?

Ar būdamas po žemėm girdi jis mane?

Antistrofa I

Choras

640 Tu, Gaja, ir kiti valdovai požemio,

Iš savo rūmų jūs išleiskite

Šlovingą vėlę

To persų dievo, Susuos gimusio!

Paleiskit jį švieson,

645 Nes tokio, kaip jisai

Nelaidojo dar persų žemė niekada!

Strofa II

Choras

Brangus žmogus ir kapas jo brangus.

Ir kas palaidota jame, brangu!

O Aidonėjau, sielas mūs išleidžiantis,

650 O Aidonėjau, tu

Valdovą mūs Darėją tu išleiski! Ak!

Antistrofa II

Choras

Jisai nepražudė niekada žmonių

Per pragaištinguosius žiaurius karus.

Kalbėjo persai, kad jis įkvėptas dievų.

655 Jis įkvėptas dievų,
Mokėjo puikiai vadovaut kareiviams! Ak!

Strofa III

Choras

Karaliau, o senasis

Karaliau, čia ateik,

Į aukštą pilkapio viršūnę tu užkopk!

660 Žingsniuoki batais, nudažytais šafranu,

Ir pasirodyki

Su tiara karališka, puošnia.

Ateiki tėve, dorovingasis Darėjau! Oi!

Antistrofa III

Choras

Ateiki, kad išgirstum

665 Apie naujas liūdnas

Nelaimes, tu, valdove didingiausiasis!

Lyg Stigės upės rūkas apgaubė jau mus.

Yra pražuvusi

670 Dabar visa šalies jaunuomenė.

Ateiki tėve, dorovingasis Darėjau! Oi!

Epodas***Choras***

Vaje, vaje!

Numiręs, apverktas draugų!

675 Kodėl gi, o valdove, o valdove,

Kodėl gi nesėkmių net dvigubai daugiau ?

Dabar jau šioj šaly

Jokių trijų nebėra.

680 Nėra laivų, laivų nėra.

Trečiasis epeisodijas

Ant supilto kapo pasirodo Darėjo šmėkla

Darėjo šmėkla

Senieji persai, mano bendraamžiai, jūs

Ištikimiausi! Kokios negandos mieste?

Dejuoja žemė, dreba, kenčia sumaištį.

Dabar prie savo kapo žmoną pamačiau.

685 Su baime nuolankiai aukas jos priėmiau.

O jūs prie kapo atsistoję verkiate,

Rauda, kuri prišaukia mirusių vėles,

Mane graudingai kviečiate. Tačiau tikrai

Nelengva man išeit, nes požemio dievams

690 Geriau vėles priimt nei jas išleist atgal.

Bet ir tarp jų įgijęs galią, ateinu.

Ribotas mano laikas, tad skubėk kalbėt.

Kokia nauja nelaimė prislėgė persus?

Choro vadovas

Iš pagarbos bijau pažvelgti į tave,

695 Iš pagarbos bijau su tavimi kalbėt,

Tavęs bijausi, kaip anksčiau.

Darėjo šmėkla

Jei, tavų verksmų paklausęs, išėjau iš požemių,

Nuobodžiai man nešnekėki, bet kalbėk labai trumpai,

Viską dėstyk, atsikratęs savo baimės pagarbios.

Choro vadovas

700 Aš bijausi tau paklusti,

Aš bijausi tau sakyt,

Kas draugams baisu...

Darėjo šmėkla

Na, kadangi jau nuo seno baimė kausto tau mintis,

Tu, manoji sutuoktine, tu, kilminga moterie,

705 Verkti ir raudoti baigus pasakyki viską man,

Nes mirtingųjų likimas – kęsti žmogiškas kančias.

Ir iš jūros, ir iš žemės kyla daug bėdų žmonėms.

Kuo gyvenimas ilgesnis, tuo ir negandų daugiau.

Atosa

Tu, kuris pats laimingiausias dėl likimo palankaus!

710 Kol regėjai saulės šviesą ir laimingas gyvenai,

Pavydėjo tau, nes persų laikomas dievu buvai.

Aš tau mirusiam pavydžiu, nes nelaimių nematei.

Išklausyki, o Darėjau, visą kalbą, tik trumpai

Pasakysiu: jau galybė persų žlugusi visa.

Darėjo šmėkla

715 Kaip tai žlugus? Ar dėl maro? Dėl nesantaikos mieste?

Atosa

Ne dėl šito. Prie Atėnų žuvo mūsų kariauna.

Darėjo šmėkla

O kuris gi mano vaikas ten kariauną nuvedė?

Atosa

Tai smarkuolis Kserksas. Šalį jis paliko be žmonių.

Darėjo šmėkla

Jis, kvailys, į karą traukė pėsčiomis? O gal laivais?

Atosa

720 Jis abiem keliais keliavo – ir laivais, ir pėsčiomis.

Darėjo šmėkla

Kaip kariuomenė didžiulė perėjo kitan krantan?

Atosa

Pastatytu tiltu Helės sąsiaurį jie įveikė.

Darėjo šmėkla

Tai neįmanoma, jis sugebėjo didį Bosporą užtvirt?

Atosa

Taip, nes mintį šią pakišo jam dievybė kažkokia.

Darėjo šmėkla

725 Na, galinga ta dievybė, jei jam protą atėmė.

Atosa

Jau iš pasekmių matyti, kiek pridarė ji bėdų.

Darėjo šmėkla

Kas visiems jiems atsitiko? Ir kodėl dejuojate?

Atosa

Kai laivynas krito, žuvo ir pėsčiųjų kariauna.

Darėjo šmėkla

Tai neįau nuo priešo ginklų žuvo kariauna visa?

Atosa

730 Štai todėl dejuoja Susai – miestas, likęs be žmonių.

Darėjo šmėkla

Vai! Kariuomenės pagalba ir gynyba prarasta!

Atosa

Baktrai ten visi pražuvo, net ir seniai negyvi...

Darėjo šmėkla

Nelaimingas jis, pražudė bendražygių jaunuolius!

Atosa

Sako, Kserksas liko vienas tik su keletu karių...

Darėjo šmėkla

735 Kur ir kaip jisai pradingo? Išsigelbėt gal galės?

Atosa

Ėjo noriai jis link tilto, dvi žemes sujungusio.

Darėjo šmėkla

Ir pasiekė kitą krantą saugiai perėjęs. Tiesa?

Atosa

Ši žinia tikrai teisinga. Nė nereikia abejot.

Darėjo šmėkla

Oi, kaip greitai išsipildė pranašystė! Pasiuntė

740 Dzeusas mano sūnui lemtį, jam paskirtą! Aš maniau,

Kad dievai labai negreitai tai įvykdyt panorės.

Bet, kas skuba, tą ir dievas pats paskubina. Dabar

Rodos, prieš brangiuosius žmones verias negandų versmė.

Mano vaikas tai padarė iš jaunystės įkarščio,

745 Nesuvokdamas, ką daro – Helespontą šventą ir

Šventą Bosporą lyg vergus surakinęs vylėsi

Sustabdyt jų srovę sraunią ir, nukaltas grandines

Permetęs per ją, padarė kelią pereiti kariams.

Jis, žmogus, ir Poseidoną, ir kitus visus dievus

750 Sugalvojo neprotingai nugalėt! Kokia liga

Jam tada sumaišė protą? Aš bijaus, kad turtų, tų

Įgytų, man sunkiai triūsiant, nepagrobtų koks žmogus.

Atosa

Šito juk smarkuolis Kserksas mokės iš blogų žmonių,

Kai su jais bendravo. Sakė jam tie žmonės, kad turtus

755 Tu vaikams sukrovei ginklais, jis gi, būdamas bailus,

Tik namie kovoja, tėvo turtų nepadidina.

Tokius priekaištus girdėti iš blogų žmonių dažnai
Teko Kserksui, tad nusprendė jis kariaut su Helade.

Darėjo šmėkla

- Štai šitokia didžiausia neužglaistoma
- 760 Nelaimė atsitiko. Be žmonių, tušti
Nebuvo Susai niekada nuo tų laikų,
Kuomet valdovas Dzeusas garbę suteikė
Vienam tik žmogui, skeprą rankoj turinčiam,
Valdyti Aziją, avių maitintoją.
- 765 Kariaunos vadas buvo Medas iš pradžių.
Paskui jau Medo vaikas ėmė vadovaut.
Jo mintys protui visada pakludavo.
Trečiasis buvo palaimingas Kiras. Jis
Valdydamas bičiuliams taiką atnešė.
- 770 Lidus jis užkariavo ir frigus, taip pat
Ir visą Joniją per jėgą užėmė.
Protingas buvo, nesipyko su dievais.
Ketvirtas buvo Kiro vaikas, o paskui
Penktasis Mardas valdė, darė gėdą jis
- 775 Tėvynei ir senajam sostui. Jį namie
Drąsusis Artafrenas, padedant draugams,
Klasta nužudė, kaip jiems liepė pareiga.
[Marafis šeštas, Artafrenas sekantis].
Ir aš gavau šias pareigas, kurių geidžiau,
- 780 Dažnai vadovavau kariaunai didelei,

Bet miestui šitokių bėdų ne pridariau.
 O Kserksas, mano vaikas, jaunas būdamas,
 Jaunatviškai dar mąsto, mano priesakus
 Pamišta jis. Jūs, bendraamžiai, ir visi,
 785 Kurie turėjot valdžią, žinote, kad mes
 Valstybei nesame pridarę tiek bėdų.

Choro vadovas

Darėjau, o valdove, kur suki dabar
 Tu savo kalbą? Kaip iš šitos padėties
 Ištrūkti persų liaudžiai, ką gi jai daryt?

Darėjo šmėkla

790 Helėnų krašto jau daugiau nepulkite,
 Net jei didesnė būtų medų kariauna
 Nei priešų. Žemė jiems kariauti padeda.

Choro vadovas

Kaip pasakei? Kaip žemė gali jiems padėt?

Darėjo šmėkla

Jei priešų baisiai daug, marina juos badu.

Choro vadovas

795 Pasiųsim apginkluotus, rinktinius karius...

Darėjo šmėkla

Net tie, kurie pasimetė Heladėje,
 Neišsigelbės, nesugrįš daugiau atgal.

Choro vadovas

Ar grįžę iš Europos barbarų kariai

Per Helespontą persikelti nepajėgs?

Darėjo šmėkla

- 800 Sugrįš keli iš daugelio, nes ištarme
Dievų tikėti reikia, matant įvykius.
Negali viena išsipildyt, kita – ne.
Ir jei tiesa, turėdamas tuščių vilčių,
Paliko Kserksas rinktinius karių pulkus.
- 805 Tenai jie, kur maitintojas Bojotijos
Asopas vandeniui drėkina lygumą.
Ten jiems reikės vargus didžiausius iškentėt
Už įžūlumą ir bedieviškas mintis,
Nes jie Heladės žemėj nesigėdijo
- 810 Verst stātulas dievų ir degint šventyklas.
Nebėr ten aukurų ir stātulos dievų
Nuo pamatų nugriautos ir išmėtytos.
Blogai jie pasielgę, kenčia ne mažiau
Dabar ir ateity jiems dar reikės kentėt.
- 815 Ne pabaiga nelaimių, jos dar prasiverš.
Dorėnų ietis prie Platajų lygumos
Pakirs ir paaukos daug kruvinų aukų.
Lavonų krūvos įspėjimas bus tylus
Mirtingųjų akims iki trečios kartos,
- 820 Kad žmogui nedera išaukštinti save.
Puikybė išaugina grūdus negandų.
Jų nuimamas derlius spaudžia ašaras.

- Regėdami šią bausmę, prisiminkite
 Atėnus ir Heladę, kad neniekintų
- 825 Žmogus, ką dievas duoda, ir kad svetimo
 Panorės, neprarastų turtų didelių.
 Nubaudžia Dzeusas už išpuikusias mintis.
 Jisai teisėjas griežtas, nepalenkiamas.
 Atsižvelgiant į tai, jūs Kserksą nuosaikiai
- 830 Protingais patarimais mokykit, kad jis
 Per didele drąsa nerūstintų dievų.
 O tu, miela senoji Kserkso motina,
 Nueiki į namus ir drabužius gražius,
 Kurie pritinka sūnui, čia atnešk, nes jis
- 835 Iš nevilties sudraskė savo apdarą.
 Ant kūno jo nukarę skarmalai margi.
 Jį nuraminki žodžiais maloniais. Žinau,
 Kad jis tavęs vienintelės mielai klausys.
 O aš sugrįšiu vėl į tamsų požemį.
- 840 Sudie, senoliai! Jūs nepaisykit bėdų,
 Kiekvieną dieną savo sielą džiuginkit,
 Nes mirusiems net turtas nebepadeda!

Darėjo šmėkla išnyksta

Choro vadovas

Aš nuliūdaus, išgirdęs, kiek kančių dabar

Ir ateity reikės patirti barbarams!

Atosa

845 O dieve! Kiek nelaimių, skausmą teikiančių
 Mane užklupo! Bet labiausiai skaudina
 Žinia, kurią girdėjau, kad sūnus dabar
 Pridengęs savo kūną skarmalais menkais.
 Na, eisiu ir iš rūmų gražų apdarą
 850 Paimsiu. Jei sutiksiu sūnų, duosiu jam.
 Brangių žmonių nelaimėj nepaliksime.

Atosa nueina į rūmus

Antrasis stasimas

Strofa I

Choras

Ak! Kaip gerai ir šlovingai gyvenome,
 Saugomi savo valstybės įstatymų,
 Kai karaliavo šaly
 855 Senas, stiprus, padorus
 Nenugalėtas, lygus dievams
 Mūsų karalius Darėjas!

Antistrofa II

Choras

Mes išgarsėjom šlovinga kariuomene,

Savo tvirtų papročių prisilaikėme,

860 Ir nuolatos iš karų

Grįždavom vėl į namus

Nerūpestingi, nesužeisti,

Nieko baisaus nepatyre.

Strofa II***Choras***

865 Kiek jisai užėmė miestų, neperėjęs Halijo upės ir savo

Židinio nepalikęs,

Kiek tik Acheloidžių jisai prie Strimono įlankos valdė,

870 Prie Trakijos žemės.

Antistrofa II***Choras***

Ir nuo jūros toli, sausumoj, apjuosti gynybinėm sienom

Miestai pakluso Darėjui,

875 Prie plataus Helesponto, gilios Propontidės, žiočių į Pontą

Priklausė jam miestai.

Strofa III***Choras***

880 Jam priklausė prieš kyšulį apsuptos jūrų

Salos prie mūsų krantų:
 Lesbas, apaugęs alyvmedžių giriom, ir Samas,
 Chijas ir Paras,
 885 Naksas ir Mikonas, ir šalia Teno
 Esantis Andras.

Antistrofa III

Choras

Valdė jisai ir salas vidury tarp žemynų:
 890 Lemną, Ikarą, taip pat
 Rodą ir Knidą; priklausė jam Kipro vietovės:
 Pafas ir Solai,
 895 Dar Salaminas, kuris ir sukėlė
 Aimanas mūsų.

Epodas

Choras

Jonijos žemėj miestus labai turtingus helėnų
 900 Valdė jisai išmintingai.
 Ir turėjo Darėjas tada nepailstančią jėgą kareivių.
 Jis turėjo taip pat iš visur surinktų padėjėjų.
 905 Pakeitė dievas mūsų likimą į priešingą pusę,
 Buvom kare sumušti, pralaimėjome jūros mūšį.

Ekzodas

Lydimas kelių nusiminusių karių ateina Kserksas. Iš jo drabužių likę vien tik skarmalai

Kserksas

Vaje, vaje!

Nelaimingas esu! Koks likimas žiaurus

910 Netikėtai atėjęs užklupo mane!

Ir kaip baisiai dievybė sumindė dabar

Persų giminę! Ką man reikės iškentėt?

Mano kūną apleido jėga, nusilpau,

Vos tik spėjau pažvelgt į senus miestiečius!

915 Kaip norėčiau aš, Dzeuse, kad būtų mane

Pasigavus mirtis

Ir paslėpus giliai po žeme su kitais...

Choro vadovas

O kaip gaila, karaliau, tavęs ir karių,

Ir didingosios persų valdovų šlovės,

920 Ir tikros puošmenos – tų geriausių žmonių,

Juos žiaurusis likimas pakirto dabar...

Apverkia žemė jaunuolius,

Kuriuos nužudė Kserksas. Jis

Pripildė Hadą mirusiais.

925 Daug vyrų, krašto pažiba,

Daugybė tūkstančių puikių

Šaulių pražuvo mūšiuose.

Vaje, vaje, kokia narsa!

Šalies karaliau, Azija

930 Ant kelių jau suklupusi!

Kserksas

Strofa I

Nelaimingas dabar aš esu,

Savo gimtajai šaliai vargus

Ir skausmus temokėjau suteikt!

Choras

Sutiksiu aš tave šauksmu,

935 Negera lemiančiu riksmu

Mariandino raudančio

940 Ir liesiu, liesiu ašaras...

Kserksas

Antistrofa II

Sopulingas, verkšmingas giesmes

Užgiedokit dabar, nes ir vėl

Nuo manęs nosisuko lemtis!

Choras

Raudosiu, prisimindamas

945 Žmonių vargus ir jūroje

Pražuvusius šalies vaikus.

Ir verksiu, verksiu aš balsu...

Kserksas

Strofa II

950 Jonėnai ten nužudė juos,
 Jonėnai jūrų mūšy!
 Arėjas juos palaikė,
 Nusiaubęs jūrą tamsiąją
 Ir nelaimingą krantą.

Choras

955 Ajajai! Šauk ir apie viską klausinėk.
 Kur likusi draugų minia?
 Kur tavo padėjėjai,
 Tokie kaip Farandakas,
 Susas, Pelagonas, Dotamas, Psamidas,
 960 Susikanas, Agabatas
 Iš Agabatanų?

Kserksas

Antistrofa II

Juos palikau aš žuvusius,
 Iškritusius iš tirų
 Laidų prie Salamino.

965 Jų kūnai daužomi bangu
Uolėtoje pakrantėj.

Choras

Ajajai! Kur yra Farnuchas, kur?

Narsus Arijomardas kur?

Valdovas kur Seualkas?

970 Kilmingasis Lilajas?
Memfidas, Taribidas, Masistras,
Artembaras ir Histaichmas?
Tavęs to klausiu.

Kserksas

Strofa III

Vaje, vaje, vaje, vaje!

975 Atėnus neapkenčiamus
Senovinius pamatę, jie visi kartu
Ant kranto gauda kvapą, nelaimingieji.

Choras

Ar savo persą tu,

Tą ištikimąją akį,

980 Kuris į karą vedės tūkstančius karių,
Alpistą, Batanocho sūnų

.....

Sesamą sūnų, Megabato

Vaikaitį, Partą, ir Oibarą narsų

985 Ten palikai tu, palikai? O vargšai jie!
Kilmingiems persams primeni baisias bėdas!

Kserksas

Antistrofa III

Tikrai pažadini many

Tu ilgesį šaunių draugų,

990 Baisias žiaurias nelaimes man primindamas!

Vai verkia, verkia man krūtinėje širdis!

Choras

Mes ilgimės kitų:

Ir Ksanto, vadovavusio kadais

Daugybei mardų, Arijono ir Ancharo,

995 Diaiksio ilgimės, Arsako,

Tų raitelių vadų,

Ir Kegdadato, ir Lutimno,

Ir Tolmo – jis karu nepasisotina.

1000 Stebiuos, stebiuos labai, nes jų aš nematau

Nei prie vežimo žengiančių, nei sekančių už jo.

Strofa IV

Kserksas

Karių vadai pražuvo ten.

Choras

Taip, jie pražuvo be šlovės.

Kserksas

Oi, oi, oi, oi, vaje, vaje!

Choras

1005 Vaje, dievybės,

Nelaimę netikėtą pasiuntėte!

Kaip baisiai Atė pažvelgė į mus!

Antistrofa IV

Kserksas

Mes esam amžiams sužeisti.

Choras

Taip, sužeisti! Tikrai, tikrai!

Kserksas

1010 Nauja bėda, nauja bėda!

Choras

Nelaimei mūsų

Mes susidūrėm su laivais jonėnų.

Koks persams nelaimingas karas šis!

Strofa V

Kserksas

Kaip ne? Juk tokią didelę

1015 Kariuomenę aš, vargšas, praradau!

Choras

O kas gi nepražuvo ten iš Persijos?

Kserksas

Ar tu matai, kas liko iš kariuomenės?

Choras

Matau, matau tikrai.

Kserksas

Rodo savo strėlinę

1020 Ar tu strėlinę šią matai?

Choras

Sakai, kad vien tik tai išsaugota?

Kserksas

Strėlių dėtuvė ši...

Choras

Iš didelės gausybės liko tiek mažai...

Kserksas

Netekom padėjėjų...

Choras

1025 Jonėnų liaudis nepabėga iš kovos.

Antistrofa V

Kserksas

Labai jinai karinga. Aš

Patyriau netikėtą negandą.

Choras

Meni, kaip bėgo tavo sumušti laivai?

Kserksas

1030 Suplėšiau savo peplą dėl nelaimės šios!

Choras

Vaje, vaje!

Kserksas

Blogiau už dejones...

Choras

Net du ar tris kartus blogiau...

Kserksas

Nelaimės mūsų – priešų džiugesys.

Choras

1035 Ir persų pajėgos visai sutriuškintos...

Kserksas

Aš netekau palydos...

Choras

Taip pat draugų. Jie žuvo jūros mūšyje.

Strofa VI***Kserksas***

Apverk, apverk nelaimę ir eiki į namus.

Choras

Aš nusiminęs ir verkiu.

Kserksas

1040 Į mano šauksmą atsiliepk šauksmu.

Choras

Liūdnų žmonių liūdni šauksmai liūdniems.

Kserksas

Tu šauk, priderink riksmą prie manęs.

Choras

Ojoj, ojoj!

Kokia sunki nelaimė ši!

1045 Dėl jos man skauda, aš labai kenčiu!

Antistrofa VI

Kserksas

Tu muškis į krūtinę, dejuoki dėl manęs!

Choras

Vaje, vaje! Bėda, bėda!

Kserksas

Į mano šauksmą atsiliepk šauksmu!

Choras

Valdove, tai jau mano rūpestis.

Kserksas

1050 Tu garsiai šauki ir pradėk vaitot!

Choras

Ojoj, ojoj!

Prie aimanų įsimaišys

Ir smarkūs smūgiai, skausmą keliantys!

Strofa VII

Kserksas

Tu muškis į krūtinę ir kaip misai šauk!

Choras

1055 O vargas, vargas man!

Kserksas

Ir peški savo barzdą pažilavusią!

Choras

Stipriai, stipriai darau tai vis dejuodamas...

Kserksas

Tu šauki veriančiu balsu!

Choras

Taip, šitaip aš šaukiu!

Antistrofa VII

Kserksas

1060 Apsiaustą ant krūtinės tu draskyk nagais!

Choras

O vargas, vargas man!

Kserksas

Ir raukis plaukus tu, karių gedėdamas!

Choras

Stipriai, stipriai darau tai vis dejuodamas...

Kserksas

Lai akys ašarom paplūs...

Choras

1065 Taip, lieju ašaras...

Epodas

Kserksas

Į mano šauksmą atsakyk šauksmu!

Choras

Ojoj, ojoj!

Kserksas

Raudodamas eik į namus!

Choras

1070 Vaje, vaje! [O nelaiminga persų žeme!]

Kserksas

Vaje! riksmi visam mieste!

Choras

Tikrai *vaje!* Taip, taip!

Kserksas

Dejuokit, tyliai eidami!

Choras

Vaje, vaje! O nelaiminga persų žeme!

Kserksas

1075 Ajai, ajai... triirkliuose...

Ajai, ajai... laivuose pražuvę...

Choras

Tave palydžiu aimanom liūdnom...

Visi išeina

Komentarai

Senovės Graikijos dramaturgo Aischilo (525-456 m. pr. Kr.) tragedija *Persai* buvo pastatyta 472 m. pr. Kr. Ši tragedija įėjo į tetralogiją, kurią sudarė *Persai* ir iki mūsų laikų neišlikusios tragedijos *Finėjas*, *Glaukas* ir satyrinė drama *Prometėjas – ugnies įžiebėjas*. Tetralogijos nevienijo vieningas siužetas, būdingas Aischilo kūrybai. Dramų varžybose ši Aischilo tetralogija užėmė pirmąją vietą, o choregas buvo aštuoniolikmetis Periklis.

Persai – vienintelė išlikusi antikinė graikų tragedija, pasižyminti ne mitologiniu, bet istoriniu siužetu. 480 m. pr. Kr. prie Salamino salos įvyko jūrų mūšis, kuriame vikrūs ir greitai graikų laivai, vadovaujami stratego Temistoklio, sumušė persų laivyną. Apie šiuos istorinius įvykius buvo pasakojama ir neišlikusioje graikų tragiko Frinicho tragedijoje *Finikietės*, pastatytoje apie 476 m. pr. Kr. Frinicho kūrinyje chorą sudarė iš Finikijos kilusios moterys, gedinčios ir apverkiančios prie Salamino žuvusius vyrus.

Aischilas, kaip manoma, pats kovėsi graikų-persų karuose, dalyvavo Maratono ir Salamino mūšiuose. Tragedijoje *Persai* pasakojama apie įvykius Persijoje po Salamino mūšio. Veiksmas vyksta Persijos sostinėje Susuose. Persų senolių choras jaudinasi, nesulaukdamas žinių iš Kserkso, į karą išėjusio šalies valdovo. Scenoje pasirodžiusi Kserkso motina Atosa pasakoja, kad ji susapnavo pranašišką, negera lemiantį sapną. Atskubėjęs pasiuntinys praneša apie persų pralaimėjimą prie Salamino salos. Pasiuntinio pasakojimas labai sujaukina Atosą ir chorą. Paskui iš požeminio pasaulio pasirodo mirusio Persijos karaliaus Darėjo vėlė (Aischilo sugalvota naujovė). Dėl visų šalies nelaimių Darėjas apkaltina pasikėlusį į puikybę sūnų Kserksą. Darėjo vėlei pranykus, sugrįžta Kserksas, kuris kartu su choru aptaria ir apverkia liūdnei pasibaigusį karą.

Ši tragedija gana statiška, joje maža veiksmo, nedaug veikėjų, daugiausia apsiribojama jų monologais ir choro raudomis. Kūrinyje dažnai skamba patriotiniai motyvai. Aischilas lygina Graikiją su Persija, išryškina demokratinės šalies pergalę prie despotiškuosius Rytus, smerkia žmonių puikybę, nepaklusnumą dievų nustatytai tvarkai. Parodęs *Persus* Atėnuose, Aischilas vėliau šią tragediją pastatė ir Sirakūzų teatre.

4) Darėjo vaikas, Kserksas – Kserksas tapo Persijos valdovu po Darėjo mirties 486 m. pr. Kr.

16) Akbatanai, Susai – senoviniai Persijos miestai.

17) Kisija – Herodoto minima (Hdt. 5. 49) Persijos sritis tarp Akbatanų ir Susų.

21-51) Išvardijami Kserkso karvedžiai. Kai kurie vardai žinomi iš kitų šaltinių; kai kurie, galbūt, Aischilo nugirsti ar sugalvoti pagal girdėtus persiškus vardus. Spėjama, kad daugelį persiškų vardų Aischilas paėmė iš logografo Hekatajo veikalo *Periegesis*.

32-33) Našus / Didysis Nilas – Egiptas pateko persų valdžion apie 525 m. pr. Kr.

35) Memfio šventojo – Memfis – Viduriniojo Egipto miestas, garsi Egipto valdovų rezidencija. Šiame mieste buvo daug Egipto šventyklų.

39) Tebai – kalbama ne apie Bojotijos sostinę, bet apie to paties pavadinimo miestą, buvusį Egipte prie Nilo upės.

40) Pelkėtam vandeny – kalbama apie Nilo deltą.

41) Už jų ir lidai – 546 m. pr. Kr. Persijos valdovas Kiras, nugalėjęs Lidijos karalių Kroisą, užkariavo Lidiją.

45) Sardžių miestas, aukso kupinas – Sardėse gyvenęs Lidijos karalius Kroisas garsėjo didžiuliais turtais. Apie tai rašoma Herodoto *Istorijoje* (Hdt. I.30).

49) Tmolas – kalnas Lidijoje.

52) Misai – netoli Helesponto buvusios Mažosios Azijos šalies Misijos gyventojai.

53) Babilonas – senovės miestas prie Eufrato, Žemutinėje Mesopotamijoje. 537 m. pr. Kr. persai užkariavo Babiloną.

70) Atamantidės Helės sąsiaurį – Helespontą (dab. Dardanelų sąsiauris). Orchomeno valdovo Atamanto ir debesų deivės Nefelės vaikai Friksas ir Helė, gelbėdamiesi nuo pamotės Inò, skrido į Kolchidę ant auksavilnio avino, kurį jiems buvo atsiuntusi motina. Beskrisdama Helė įkrito į sąsiaurio vandenį tarp Sigėjo ir Chersoneso ir nuskendo (Apollod. I. 9. 1), todėl sąsiauris buvo pavadintas Helespontu – „Helės jūra“.

71-72) Tvirtą tiltą / Ant jūros sprando užmetė – vykdamas į Graikiją Kserksas persikėlė per Helespontą, pastatęs pontoninį tiltą. Apie tai rašo Herodotas (Hdt. VII. 33-37).

79-80) Kilęs / Iš auksakilmės giminės – persų tautos pavadinimas siejamas su Perso vardu. Persas buvo Persėjo sūnus, Dzeuso ir Danajos vaikaitis. Pamilęs Danają, Dzeusas su ja suartėjo pasivertęs auksiniu lietumi.

110) Beprotystė – kalbama apie Eridės dukrą, beprotystės personifikaciją Atę, minimą ir Hesiodo *Teogonijoje* (Hes. *Theog.* 230)

148-149) Ar įtempta strėlė, / Ar ietis paleista aštri – strėlė buvo persų mėgiamas ginklas, ietis – helėnų.

155-175) Šios ir kai kurios kitos (215-248, 697-699. 703-758) eilutės parašytos ne jambiniu trimetru, bet trochėjiniu katalektiniu tetrametru.

178) Jonėnai – graikų gentis. Tragedijoje jonėnais vadinami visi graikai. Jonija buvo vakarinė Mažosios Azijos pakrantė su daugybe graikiškų miestų. Atėniečiai laikė save jonėnų

palikuonimis, kurių protėvis buvęs mitinis Ksuto arba Apolono ir Atėnų karalaitės Kreūsos sūnus Ijonas.

183) Dorėnai – viena iš trijų pagrindinių graikų genčių. Atosos susapnuota moteris dorėnų peplu – Heladės simbolis.

187) Barbarų šaly – barbarais graikai vadino svetimšalius. Aischilas barbarais vadina persus.

232) Saulės dievas Helijas – buvo manoma, kad saulės dievas Helijas brėkstant pakyla vežimu iš Okeano rytuose, dieną rieda per dangų ir nusileidžia į Okeaną vakaruose (Hom. *Il.* VII. 421–423, *Od.* III. 1; IV. 400; X. 191; XI. 18; XII. 380).

236) Medams daug bėdų pridarė jų didžiulė kariauna – kalbama apie persų pralaimėjimą atėniečiams Maratono mūšyje 490 m. pr. Kr. Medai – persų sinonimas.

238) Turi jie sidabro gyslą žemėj – kalbama apie Laurėjo sidabro kasyklas Atikoje.

242) Jų kareiviai – ne vergai – šiais žodžiais išaukštinama Atėnų demokratinė santvarka.

272) Salaminas – sala Saronos įlankoje tarp Atikos ir Argolidės.

303) Pakrantėje Sileno – senieji tragedijos komentarai nurodo, kad taip buvo vadinamas Salamino salos kyšulys.

306) Baktrija – rytinė Persijos karalystės sritis, besiribojanti su Indija.

307) Saloje Ajanto – Salamino sala, iš kurios buvo kilęs Trojos karo dalyvis Telamono sūnus Ajantas. Salamino saloje Ajantas buvo garbinamas kaip herojus, miesto agoroje stovėjo jo šventykla (Paus. I. 35. 3). Prieš Salamino mūšį graikai meldėsi Ajantui, prašydami pagalbos kovoje (Hdt. VIII. 64).

309) Maitinančioje balandžius saloj – neaišku, ar čia kalbama apie Salaminą, ar apie kokią kitą netoliese esančią salelę.

314) Chrisė – miestas Troadėje, minimas ir Homero *Iliadoje*.

322) Misija – Mažosios Azijos šalis prie Helesponto.

323) Lirna – neaišku, kur buvo čia minima Lirna. *Iliadoje* minimas Misijos miestas Lirnesas (Hom. *Il.* II.690).

327) Kilikai – Kilikijos, Mažosios Azijos šalies tarp Pamfilijos ir Sirijos, gyventojai.

338-339) Helėnai atsiuntė / Į mūšį tris šimtus laivų – Herodotas nurodo, kad Salamino mūšyje dalyvavo 380 graikų laivų (Hdt. VIII. 48).

347) Paladė – Atėnės epiteto Paladė reikšmė neaiški. Antikoje šis epitetas buvo siejamas su Atėnės nukautos Tritono dukters Paladės (Apollod. III. 12. 3) ar jos įveikto giganto Palanto (Apollod. I. 6. 2) vardu arba kildinamas iš veiksmažodžio *πάλλω* („purtyti, kratyti“) (Pl. *Cra.* 407a), mat Atėnė buvusi „ieties kratytoja“, o kartais – iš veiksmažodžio *ἀναπάλλομαι* („iššokti“), esą Atėnė iššokusi iš Dzeuso galvos (EM. 649. 52: *παρὰ τὸ ἀναπεπάλλθαι ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός*). Rečiau žodis Paladė siejamas su daiktavardžiu *παλλακίς* („jauna mergina“).

355-356) Iš atėniečių priešiškos kariuomenės / Helėnas atskubėjęs – Herodotas nurodo, kad tai buvo Temistoklio tarnas ir jo vaikų mokytojas, vardu Sikinas |(Hdt. VIII. 75).

394) Pajanas – Apolono garbei skirtas himnas, kuriuo vėliau imta šlovinti ir kitus dievus.

446-447) Prieš Salaminą stūkso vos įžiūrima / Sala – kalbama apie nedidelę Psitalėjos salelę, minimą ir Herodoto (Hdt. VIII. 76, 95).

449) Panas – Hermio sūnus, miškų, laukų ir bandų dievas, medžiotojų ir piemenų globėjas. Atėniečiai buvo įsitikinę, kad Panas padėjo jiems Maratono mūšyje įveikti persus (Hdt. VI. 105; Paus. I. 28. 4), todėl Akropolio apačioje buvo pastatę šiam dievui skirtą šventyklą (Hdt. VI. 105).

466) Sėdėjo jis pajūry ant aukštos kalvos – matyt, kalbama apie Aigalėjo kalno priekalnę, stūksančią prieš Salamino salą (Hdt. VIII. 90).

468) Plėšdamas savo drabužius – sielvartaudami žmonės savo skausmą dažnai išreikšdavo draskydami nagais ir mušdami kumščiais skruostus, galvą krūtinę ar drabužius (Hom. *Il.* 19. 284; A. *Suppl.* 120-121; A. *Ch.* 24-25; Eur. *Hel.* 1089; *Suppl.* 51, 76; *Tr.* 279, 794; *Andr.* 1210, *Or.* 961, 963, 1467), barstydami galvą pelenais (Eur. *Suppl.* 826-827) ir raudamiesi plaukus (A. *Ch.* 425; Eur. *Andr.* 826, 1209; *Tr.* 278).

475) Ar nepakanka žuvusių Maratone – pasak Herodoto, Maratono mūšyje žuvo 6400 persų ir tik 192 atėniečių (Hdt. VI. 117).

485) Fokidė – Vidurio Graikijos sritis tarp Bojotijos ir Aitolijos.

486) Doridė – centrinės Graikijos sritis. **Malijo įlanka** – prie Tesalijos krantų esanti Egėjo jūros įlanka.

487) Sperchėjas – upė Tesalijoje.

488) Achajų slėnin – čia: Achilo gimtinė Ftiotidė.

486) Tesalija – sritis Graikijos šiaurėje.

491) Magnesija – kalnuota Tesalijos sritis.

493) Aksijas – didžiausia Makedonijos upė.

494) *Bolbė* – ežeras vakarų Makedonijoje. *Pangajus* – kalnų grandinė Makedonijoje.

495) *Edonai* – trakų gentis.

497) *Strimonas* – Trakijos upė.

509) *Trakija* – sritis Graikijos šiaurėje, tarp Makedonijos ir Juodosios jūros.

554-557) *Kodėl Darėjas ... nelaimių nepatyrė* – Aischilas vaizduoja Darėją kaip teisingą ir išmintingą valdovą, nemėginusį užkariauti Graikijos. Tačiau 494 m. pr. Kr. Darėjas numalšino graikų miestų sukilimus Jonijoje, o 490 m. pr. Kr., valdant Darėjui, persai pralaimėjo Maratono mūšį.

570) *Kichrėjas* – mitinis Salamino valdovas, Poseidono ir Asopo dukters Salaminos sūnus. Po Kichrėjo Salamino salą ėmė valdyti Telamonas (Apollod. III.12. 7).

577) *Jūros nebyliai vaikai* – žuvys.

629) *Karaliau mirusių* – kreipiamasi į požeminio pasaulio valdovą Hadą. *Gaja* – Žemės deivė, dievų pramotė. *Hermis* – Dzeuso ir Majos sūnus, keliautojų, pirklių, vagių globėjas, dievų pasiuntinys, nuvedantis mirusiųjų sielas į požemio karalystę.

649) *Aidonėjas* – Hado vardo variantas.

667) *Stigė* – upė požemio pasaulyje.

679) *Trijėra* – lengvas, judrus turintis tris eiles irklų graikų laivas.

723) *Bosporas* – sąsiauris, jungiantį Marmuro ir Juodąją jūras. Šioje eilutėje Aischilas Bosporu vadina Helespontą. Plg. Soph. *Aj.* 884.

749) *Poseidonas* – titanų Krono ir Rėjos sūnus, vandenynų ir jūrų valdovas.

765) *Medas* – Hesiodas *Teogonijoje* (Hes. *Theog.* 1001) mini Jasono ir Medėjos sūnų Medėją. Apolodoras pateikia kiek kitokią versiją: Medėja nuo Atėnų karaliaus Aigėjo susilaukusi sūnaus Medo, kuris vėliau užkariavęs barbarų šalį ir pavadinęs ją Medija (Apollod. I. 9. 28). Herodotas perduoda (Hdt. VII. 62) medų tvirtinimą, kad „senovėje visi juos vadino arijais, ir tik atvykus pas juos iš Atėnų kolchietei Medėjai, jie pakeitė savo pavadinimą” (vert. J. Dumčius). Tą patį apie Medėją bei medų vardo atsiradimą sako ir Pausanijas (Paus. II. 3. 9).

768) *Trečiasis buvo palaimingas Kiras* – Kiras Vyresnysis (~558-529 m. pr. Kr.), Persijos karalius, 546 m. pr. Kr. įveikęs Lidijos karalių Kroisą.

773) *Ketvirtas buvo Kiro vaikas* – Kambisas, persų karalius (529–522 m.), Kiro sūnus, Egipto nukariautojas.

775) *Penktasis Mardas valdė* – galbūt čia kalbama apie Kambiso broliu Smerdiju apsimetusį apsišaukėlį, kurį nužudė Darėjas. Idealizuodamas Darėją Aischilas šį faktą nuslepia ir apsišaukėlio žmogžudžiu įvardija Artafreną.

778) *Marafis šeštas, Artafrenas sekantis* – ši eilutė leidėjų laikoma vėlesne interpoliacija.

805) *Bojotija* – vidurinės Graikijos sritis.

806) *Asopas* – Bojotijos upė.

816) *Prie Platajų lygumos* – Darėjas pranašauja persų pralaimėjimą mūšyje, įvykusį 479 m. pr. Kr. Bojotijoje prie Platajų.

865) *Halijo upė* – didžiausia upė Mažojoje Azijoje (dab. Kizil Irmakas), skirusi Lidiją nuo Persijos; ši upė žinoma iš ištarmės, kurią Pitija paskelbė Lidijos karaliui Kroisui.

869) *Achelojidės* – miestai prie Achelojo upės, įtekančios į Strimono įlanką.

869) *Strimonas* – Trakijos upė.

875) *Propontidė* – prieš Pontą esanti jūra, dab. Marmuro jūra; *Pontas* – dab. Juodoji jūra.

882) *Lesbas, Samas* – Egėjo jūros salos.

884) *Chijas, Paras* – Egėjo jūros salos.

885) *Naksas, Mikonas, Tenas* – Kikladžių salos Egėjo jūroje.

886) *Andras* – viena iš Kikladžių salų Egėjo jūroje.

890) *Lemnas, Ikaras* – Egėjo jūros salos.

891) *Rodas* – Egėjo jūros sala Mažosios Azijos pakrantėje. *Knidas* – pajūrio miestas Mažojoje Azijoje į šiaurę nuo Rodo salos.

894) *Pafas, Solai, Salaminas* – Kipro salos miestai. Pasak padavimo, Salamino miestą Kipre įkūrė Ajanto brolis Teukras, išvarytas iš Salamino salos už tai, kad Trojos kare nesugebėjo išsaugoti savo brolio.

936) *Mariandinai* – prie Juodosios jūros gyvenusi tauta.

952) *Arėjas* – Dzeuso ir Heros sūnus, karo dievas.

958-999) Išvardijami persų karvedžiai. Žr. 21-51 eil. komentarą.

963) *Tirai* – finikiečiai iš Foinikijos miesto Tiro.

994) *Mardai* – Persijos klajoklių gentis.

1007) Atē – Eridēs dukra, beprotystēs personifikacija. Žr. 110 eil. komentara.